

EVANG. EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Előfizetés díja:

Egész évre. . . 12 kor.
Fél évre. . . . 6 „
Negyedévre . . 3 „
Egy szám ára 24 fill.

Felelős szerkesztő és kiadó:

V E R E S J Ó Z S E F.

Hirdetés díja:

Egész oldal . . 16 kor.
Fél oldal. . . . 8 „
Negyed oldal . 4 „
Nyolczad oldal . 2 „

Evang. középiskoláink értesítői az 1899—1900. iskolai évről.

Középiskoláink évenként csak egyszer számolnak be működésükről a nyilvánosságnak. Teszik ezt az iskolai év végén kiadott értesítőekben, melyek tömör összefoglalásban ismertetik az iskola egy évi életét. Tagadhatatlan, hogy az értesítőben óriási adathalmazzal találkozunk, de az se tagadható, hogy ebből az olvasó csak nagy ritkán képes magának az iskola munkásságáról teljes képet alkotni. Ennek oka az igazgatói jelentések vázlatosságában, túlságos szófukarságában keresendő. A sok között alig akadunk olyanra, mely e hibában ne szenvedne. Pedig ezek a jelentések sokkal értékesebbek az olvasóra, mint a program-értekezések s részünkről még azt is szívesen megbocsátanánk, ha az ifjúságot amúgy is csak nagy ritkán érdeklő értekezések teljesen elmaradnának, csak az iskola élete tárulna fel előttünk a maga teljességében az értesítő lapjain.

Ezen kívánságunk nemesak méltányos, hanem jogos is. Mert az evang. középiskolák nem önmagukéi, nem is egyes egyházi testületekéi, hanem az egész egyházéi, melyek annak védő szárnyai alatt nőttek fel s erősödtek meg, annak kebelén nyertek olyan jogokat, melyek a protestáns iskolákat hazánkban egyedül állókká teszik.

Azt mindenesetre sikerül az értesítőkből megállapítanunk, hogy középiskoláink évről-évre fejlődnek s a hazai középiskolákkal lépést tartanak. Megelégedéssel tapasztaljuk, hogy bennük a tanulók mindazon ismereteket elsajátíthatják, melyeket az egyházi és állami tanterv előír, s hogy a magán tanfolyamok és önképzőkörök lehetővé teszik az ifjaknak szélesebbkörű ismeretek szerzését is. A tanulók létszámából örömmel látjuk, hogy a tanítás terén ma is meg van régi jó hír-

nevünk. Iskoláink kivétel nélkül elég látogatottak; egyesek valósággal túlszűfoltak, mint azt a következő táblázat bizonyítja:

	Oszályok száma	Beiratott	Vizsgálatot tett					
			ev.	ref.	róm. kath.	izr.	más val-lású	össze-sen
Aszód	4	101	35	11	29	26	—	101
B.-Csaba	7	343	117	20	67	98	12	314
Beszterczebánya	4	110	107	2	1	—	—	110
Bonyhád	4	Ertesítőjét nem láttuk.						
Budapest	8	489	226	23	29	208	3	489
Eperjes	8	Ertesítőjét nem láttuk.						
Felső-Lövő G.	6	175	101	12	40	20	2	175
„ „ R.	4	53	24	1	21	6	1	53
Igló	8	388	94	87	130	60	7	378
Késmárk	8	316	139	68	53	47	—	307
Nyiregyháza	8	473	84	117	92	150	15	458
Pozsony	8	439	213	51	74	82	4	424
Rimaszombat	8	366	95	124	79	68	—	366
Rozsnyó	8	212	103	34	14	50	2	203
Selmeczabánya	8	410	186	33	124	52	2	397
Sopron	8	476	409	9	18	28	—	464
Szarvas	8	410	207	50	90	53	10	410
Összesen:		4761	2140	642	861	948	58	4649

Sajnos, hogy az evang. tanulók az összes létszámnak csak 44·95%-át képezik! Honnét van ez? Mi az oka, hogy ifjaink oly gyéren keresik fel a nekik alapított s drága pénzen nekik fenntartott iskoláinkat? Mi az oka, hogy gyermekeink nem reflektálnak azon nagyszámú ösztöndíjakra s jótéteményekre, melyeket nemes szívű s buzgó elődök alapítottak szegény, szorgalmas és példás magaviseletű utódaik gyámolítására? Régen kutatjuk már a baj valódi okát, a nélkül, hogy ráakadni képesek volnánk. Pedig addig, míg ez irányú fáradozásaink eredményre nem vezetnek, hiába teszünk kísérletet bármiféle orvossággal is. Úgy látszik, hogy a baj okai nem általánosak, hanem nagyon is lokális természetűek, legalább erre enged következtetnünk a nyiregyházi igazgatónak a tanulók felvételéről s számáról szóló szakasz végén tett ezen megjegyzése: „E számokat hallva, lehe-

tetlen, hogy ne fogadja az ember egy nemével a megütközésnek az értesítést, hogy az ág. h. ev. főgimnáziumban, mint a minő jellegre a mienk, az ág. h. ev. tanulók legyenek a keresztyén felekezetűek között, a g. katolikusokat kivéve, a legkevesebben, holott a nyíregyházi ág. h. ev. egyház egyházkerületünk legnagyobb egyháza, hiveink száma meghaladván a 13,000-et. A legnagyobb indolentiát mutatja ez egyházhiveink részéről s félek, hogy ha ez továbbra is így marad, a népes egyház tagjai a helyi társadalomban inferioritásban maradnak.

Szeretnők, ha a nyíregyházi igazgató példája a többi iskolák igazgatói részéről is követésre találna, hogy az illetékes tényezők, felismerve a baj igazi okát, megkísérelhessék annak megszüntetését.

A más felekezetű tanulók nagy létszáma kissé visszatetsző ugyan, azonban, — a mennyiben azok nem szorítják ki a mi gyermekeinket középiskoláinkból — nem lehangoló, hanem sokkal inkább örvendetes jelenség. Iskoláink mindig szívesen megnyitották kapuikat a nem evang. vallású tanulóknak előtt. S ezt nem azért tették, mintha falaik közt a lélekhalászatot akarták volna gyakorolni, hanem azért, mert más vallású tanítványaikból is hazafiakat, felvilágosodott s felekezeti elfogultságtól ment polgárokat kívántak nevelni. Ez a céljuk ma is, s ha ezt elérik, ha más vallású növendékei kilépve az élet munkamezejére, tisztelettel gondolnak vissza az iskolára, melynek ismereteiket köszönik s az egyházra, mely az iskolát életre hozta s fenntartja; ha az életben tiszteletben tartják mások vallásos meggyőződését s testvéries egyetértésben tudnak együtt élni s együtt munkálkodni más hiten levő polgártársaikkal: akkor a rájuk fordított tetemes költség bőven megtérül az iskolának.

Fentebb már hangsúlyoztuk, hogy középiskoláink hűségesen, kellő odaadással szolgálják a tanítás ügyét. A mig azonban ezt kétségbevonhatatlanul sikerül az értesítőkből megállapítanunk, arról, hogy a nevelés ügye kellő gondozásban részesül-e, nem szerezhetünk kielégítő értesítést. A legtöbb értesítőből csak annyit tudunk meg, hogy az ifjúság hazafias érzületének ápolása végett megtartatnak a szokásos hazafias ünnepek; továbbá, hogy az önképzőkörök és segélyző egyesületek lehetővé teszik az ifjúságnak szellemi tehetségei fejlesztését s az együttműködés meg-

kedvelését; végül, hogy a tanártestület templombajáráásra s vallásos kötelességeik teljesítésére int s szorítja a tanulókat. Egy-két értesítőben annak is nyoma van, hogy a tanórákat imádsággal kezdik és végzik s a nyíregyházi értesítő közli is a múlt iskolai évben használatba vett s dr. Vietórisz József tanártól irt következő szép imádságokat:

Tanítás előtt;

Bölcsességnek atyja, adj nekünk figyelmet,
Hogy hiven tanuljuk oktató szavad;
Boldogok, kik arra szüntelen figyelnek,
Mert a szép, igaz, jó mindig megmarad.
Tiszta érzelemmel töltsd be sziveinket,
Hogy szeressük azt is, a ki ellenünk;
Áldd meg iskolánkat, órjad lépteinket,
Szeretetnek atyja, légy s maradj velünk!
Amen.

Tanítás után:

Kegyelemnek atyja, adj erőt mi nekünk,
Hogy hiven kövessük buzdító szavad;
Tedd gyümölcsözővé lelki épülésünk,
Hadd legyen világod boldog és szabad!
Hittel és reménnyel s tiszta szeretettel,
Add, hogy úgy haladjunk szent ösvényeken,
Hogy példát mutatva gondolattal, tettel:
Munkás életünkön áldásod legyen! Amen.

Lehetetlennek tartjuk, hogy középiskoláink általános és vallás erkölcsi nevelése csak ezekre szorítkoznék. Különösen az utóbbinak sok mindenfélére kell tekintettel lennie, ha eredményt akar felmutatni s azt akarja, hogy ifjaink egyház-szerető, az egyház tanait értő, protestáns öntudattal bíró s egyházukért áldozni tudó férfiakká emelkedjenek. Hiszszük, hogy iskoláink teljes erejükből igyekeznek is ezt a célt megvalósítani, azonban újólág kérjük azon igazgatókat, a kiket illet: ne fukarkodjanak jelentéseikben a szavakkal, ne foglaljanak mindent lakonikus rövidséggel össze, hanem ismertessék meg velünk körülményesen iskolájuk életét s munkásságát.

Ezen általános megjegyzések után már csak néhány megjegyzést teszek az értesítők kapcsán.

A szó d. Vallástani kézikönyvül az I. és II. osztályban W a r g a János Biblia-ismeretét használja. Ez a tankönyv református szerző műve s egyházunkban elfogadva nincs, pedig az egyetemes tanügyi rendtartás szerint csak oly könyveket szabad iskoláinkban használni, melyeket az egyház-egyetem, vagy az egyházkerületek elfogadtak. Van nekünk jó könyvünk, W a r g á é n á l sokkal jobb, t. i. B e r e c z k y Bibliái történetei, vagy Biblia-ismertetése. Nem is indokolt tehát, hogy a szomszédnál keressenek segítséget.

Békés-Csaba. A IV. osztályban Schmidt Keresztyén vallástana szolgál tankönyvül, a VIII. oszt. számára is az van előírva. De ez már mégis csak kevés! A VIII. osztályban, mint betetőző fokon, már csak rendszeres alapon s rendszeres alakban tanítsunk! A magyar írásbeli feladatok czimeit közt csak egyetlen egy erkölcsi tárgyú található. Nem lehetne, s nem volna üdvös több ilyet tűzni ki a tanítványoknak? Az ifjúsági istentiszteletekről se találtunk az értesítőben említést. Reméljük, hogy az üdvösnek mutatkozó intézmény már befogadásra talált az iskolában! A tanulók áldozatkészsége elismerésre méltó.

Besztercebánya. Jól vezetett, legfelekezetibb jellegű iskolánk.

Budapest. Dicséretére válik a tanártestületnek, hogy a tanuló ifjúság ismereteinek gyarapítása végett a jelentkező tanulókkal együtt kirándulást rendezett az Aldunára. Az írásbeli dolgozatok közül itt egyetlen egy se volt vallás-erkölcsi tárgyú. Az ifjúsági gyámintézet 266 kor. 66 fillért gyűjtött.

Felső-Lövő. Vallástani kézikönyveik az I., II., III. és VI. osztály Pálffy könyveit használja, melyek 1859. óta se tartalmilag nem bővültek, se nyelvileg nem változtak, s gyötrelmére vannak tanárnak és tanulónak egyaránt. Nem értjük, honnét e nagy ragaszkodás a már csaknem mindenütt kiküszöbölt könyvekhez! Az iskolai ünnepek sorában találjuk a Petőfi ünnepet is, melyet nagyrészt az iskolától távol álló egyének rendeztek Tarcsán s csodálkozva kérdezzük: hogy kerülhetett ez be az értesítőbe? Viszont a mit keresnénk: az ifjúsági istentiszteletekről szóló jelentést, — azt nem találjuk meg benne. Az iskolától 9 tanár vált meg s ugyanannyi új tanerő alkalmaztatott. A jelen iskolai évben megszűnik a reáliskola I. II. osztálya s megnyílik a gimnázium VII. osztálya. Nagy reményekkel néznek a gimnázium 8 osztályúvá való kibővítése elé: adja Isten, hogy reményeik teljesüljenek.

Igló. Az I. és II. osztályban itt is megtaláljuk Pálffy Biblia történeteit. Reméljük, utoljára találkoztunk velük az iskola értesítőjében! A tanártestület 60 tanulóval együtt tanulmányi utazást tett Fiumében. A dolgozatok czimeit nem közli az értesítő.

Késnárk. Pálffy kézikönyvei itt is kísértének az I. II. VI. és VII. osztályban. Az írásbeli dol-

gozatok közül egynek sincs vallás-erkölcsi tárgya! Az iskola ez ideig a maga erejéből tartotta fenn magát, most azonban végre megtette a lépéseket az évi államsegély megnyerése végett. Szívből óhajtjuk, hogy vágya teljesüljön s ezen régi, jó hírnevű iskolánk tovább virágozzék!

Nyiregyháza. Az igazgatói jelentés az összes iskolákéi közt a legterjedelmesebb, s az iskola életének legapróbb részleteire is kiterjedő. Az írásbeli dolgozatok közül 5-nek van vallás-erkölcsi tárgya. A tanártestület elismerésre méltó munkaságot fejt ki a tanulók áldozatkészségének felbresztése körül.

Pozsony. A VI. és VII. osztályban szintén Pálffy lehetetlen tankönyve használatos. Az ifjúság vallás-erkölcsi nevelésére igen nagy gondot fordítanak: a vallás-erkölcsi tanár az egész iskolai éven át minden vasárnap s ünnepnap tart ifjúsági istentiszteleteket, még pedig akként, hogy azokon a vasárnapokon (minden második,) melyeken gyülekezeti magyar istentisztelet van, a főgimnáziumi ifjúságot néhány tanár vezetése alatt oda küld, az algimnáziumi növendékeket pedig a vallás-erkölcsi tanár által tartandó katechisatiókra utasítja; azokon a vasárnapokon pedig, melyeken gyülekezeti magyar istentisztelet nincs, az összes ifjúságnak egyházi beszéddel összekötött ifjúsági istentiszteletet rendez. A tendentia nyilvánvaló, csakhogy az a nagy baj, hogy ez a vallásos nevelés igen egyoldalú. Az ifjúságot a templomtól egészen elvonni nem szabad, mert ez egyházi életének rovására történik, a minek csak az egyház adja meg az árát. De az is veszedelmes, ha az ifjúságot az istentiszteleti téren elkülönítjük egymástól. Már a múlt évben is felhívtuk erre a nemes egyház és a tanítótestület figyelmét, részletesen indokolva szavainkat; arra kérjük ma is: vessenek véget a helytelen szokásnak. Az igazgató jelentéséből még csak azt emeljük ki, hogy az egyház nagy áldozatok árán internátust létesít 120 tanuló számára s ez intézetet, melynek vezetésével a vallás-erkölcsi tanárt bizta meg, 1901. szeptember 1-én nyitja meg. Isten áldja meg a munkásokat és a munkát! Sajnálattal nélkülözzük az írásbeli dolgozatok czimét s kérjük az igazgatóságot, hogy jövőre ezeket is vegye fel az értesítőbe.

Rimaszombat. Örömmel konstatáljuk, hogy az államtól nyert 200,000 korona építési államsegély lehetővé tette a jó hírnevű iskolánk épületének átalakítását s a modern paedagógiai kö-

vetelményeinek megfelelően való berendezését. Az írásbeli dolgozatok czimeit itt is hiába keressük!

Rozsnyó. Vallástani kézikönyvei közt ott találjuk Varga Biblia ismertetését. Reméljük utójjára. Gyámintézete nincs, mit helyeselni nem tudunk. Az ifjút lehetőleg korán kell arra nevelnünk, hogy egyházunkért, iskolánkért s mindenemű egyházi intézeteinkért ne csak lelkesedni, ne csak szónokolni, hanem tenni, áldozni is tudjon. Ezt a czélt szolgálják az ifjúsági gyámintézetek s azért melegen ajánljuk, hogy ilyen rozsnjó-i iskolánk falain belől is minél előbb létesítsék. Az írásbeli dolgozatok czimeit nincsenek felüntetve.

Selmezbánya. Vallástani kézikönyvei közül helytelenítjük Pálffy Biblia történeteit és a sárospataki irodalmi kör Bibliái bevezetését. Ez utóbbi nincs is egyházunk által elfogadva s különben is sokkal kevesebbet nyújt, mint a mit az V-ik osztályban tanítani kell. Az ifjúság Gusztáv-Adolf bibliai egyesülete 380 koronát gyűjtött. Szép eredmény s a legnagyobb elismeréssel kell meghajolnunk az egyesület vezetője, Hlavacsék András tanár előtt, ki az ifjak szívéit megindítani, áldozatkészségét felébreszteni képes. Az iskola életében igen nevezetes esemény, hogy a kormányzóság a kevéssé látogatott s mégis óriási költséget felemészítő tanítóképző-intézet fokozatos beszüntetését mondotta ki. Sajnáljuk a régi intézet megszüntét, mert nem egy derék tanítót nevelt egyházunknak, mind a mellett helyeseljük a határozatot, mert ha valamely intézményünket megfelelőleg szervezni nem tudunk, s ha annak fenntartása annyi költséget igényel, melynek kamatai se térülnek vissza: sokkal jobb őket beszüntetnünk. A selmezbányai tanítóképző beszüntetése nem igen fogja tanító-jelöltjeink számát csökkenteni; a gimnázium pedig megszabadulva a társintézettől, mely zokszor megakadályozta szabad mozgását, újult erővel fog nemes munkájához s könnyebben halad a fejlődés útján előre. Az értesítőben hiába kerestük az írásbeli dolgozatok czimeit, mit jövőre feltüntetni kérünk!

Sopron. Egyike legnépesebb intézeteinknek s Besztercebánya után aránylag legtöbb evang. növendéke van: az összes tanulók közt 88%, 13 tanára közül 7-nek theológiai képzettsége van s már ez okból is elvárhatjuk az iskolától, hogy odaadással szolgálja a vallás erkölcsi nevelés ügyét. Ezt meg is teszi, s jól esik, hogy ezt konstatálhatjuk. Az

írásbeli munkáktól azonban sokkal többet vártunk volna. Másutt is megrójuk, ha az írásbeli dolgozatok közt egyáltalában nem, vagy csak egy-két vallás erkölcsi tárgyú dolgozat akad; Sopronban azonban egyenesen megbotránkozunk rajta, hogy csak egyetlen egy dolgozat készítettett, mely a növendékek vallás erkölcsi érzékét, protestáns öntudatát fejleszteni volt képes és hivatott. A tankönyvek közt itt is megtaláljuk Pálffy egyháztörténetét a VI. és VII. osztályban! Az ifjúság áldozatkészségének fejlődésére nagy gondot fordított a tanártestület.

Szarvas. Az értesítőt az ősz igazgatónak, Benka Gyulának „Nobile officium a gimnázium életében“ című, tanárookra, szülőkre s tanulókra egyaránt tanulságos eszme-futtatása vezeti be. A tanulók vallásos és erkölcsi érzületének fejlesztésére a tanári kar igen nagy gondot fordít. Az értesítőből ugyan nem tudjuk megállapítani, vajjon tartatnak-e az iskolában ifjúsági istentiszteletek, ha azonban ez a rendkívül fontos áldásosnak mutató intézmény nem volna is még bevezetve, bizunk az igazgatóban és tanártestületben, hogy miként az ifjúsági gyámintézetet megvalósították, itt se maradnak hátra többi középiskoláink mögött. Az írásbeli dolgozatok között 6 olyan van, mely az ifjúnak vallás erkölcsi érzületét ápolni van hivatva.

Ezeket kívántuk az értesítőkről elmondani. Örömmel olvastuk őket, s ha kifogásoltunk is valamit, mindenkor sine ira et studio szóltunk s hisszük, hogy sorainkat is ugyan így fogadják mindenütt. Legyen az Úr kegyelme az új iskolai évben is a tanügy munkásaival s áldja meg az ő nevében végzett munkát!

Nyiregyháza, 1900. szeptember 12.

ADORJÁN FERENCZ.

Protestáns Legényegylet Budapestén.

Mint minden évben, úgy ez idén is kiadta a budapesti iparosképző protestáns egylet Falvay Antal titkárja által az évi értesítőjét. Némi érdeklődéssel vártuk e jelentést, mert felekezeti szempontból javulást reméltünk, de a helyett határozott hanyatlást tapasztalunk. Míg 1897-ben a legények száma 101 volt, kik vallásra nézve követ-

kezőképpen oszoltak el: róm. kath. 40 (1), evang. 31, református 25, görög-keleti 3 és izraelita 2; — addig az 1899. évben a legények száma 162-re emelkedett ugyan, de ezek között a róm. katolikusok már 72-en voltak, evang. csak 36, ref. 49, izraelita 3.

Tehát igaz, a mit a jelentés örömmel jelent, hogy a legények száma emelkedett, de nem a protestantizmus, hanem a róm. katolicizmus javára. Hogy a róm. katolicizmus ebben az egyletben oly nagy posztitót tudott magának kivívni, s a róm. kath. legények száma napról-napra nő, annak bizonyára nagy része lesz a róm. kath. legényseniornak, a kit a titkár úr évről-évre a kellő dicséretben részesít, s a ki azonkívül még az egylet részéről szép anyagi támogatásban is részesül. Valóban nem értjük miképpen lehetséges az, hogy egy prot. legényegylet seniora róm. kath. lehessen s ezt a tisztséget már 15 éven keresztül birhatta? Avagy nem akadt volna Budapesten egy prot. legény is, ki hozzá méltó volna? Bizonyára igen!

Az is érthetetlen, hogy ezen prot. legényegylet énektanítója H. L. szintén róm. kath., ki óránként 2 frtot kap, tehát nagyon szépen van díjazva. Hogy mily vallásúak a többi működő tanerők, nem tudjuk, de nem lehetetlen, hogy azok is róm. katolikusok.

Az egylet eleinte evangélikus jellegű volt; nagyjából evangélikus iparosoktól alapítva, evang. pap, Székács vezetése alatt. Ma már ünnepek alkalmával ref. pap predikál s a legények zöme seniorokkal s énektanítójukkal együtt róm. katolikusok. Bizonyára szomorú jelenség!

A mi magát az évi jelentést illeti, úgy azt kielégítőnek nem tartjuk, mert nem nyújt igazi képet az egylet beléletről. Egyes pontok érthetetlenek is pl. „Egyesületünk ifjúsága a lefolyt évben 160 taggal szaporodott, úgy, hogy azoknak száma az egylet fennállása óta mai napig 2459-et tesz, kik közül jelenleg 160-an látogatják rendszeresen az egyletet.” Mit jelentsen ez? A lefolyt évben 160 taggal szaporodott az egylet s csak 160 látogatja, azaz csak 160 tagja van; hogy értsük ezt?

Vajjon úgy, hogy egyetlen egy mult esztendői tag sincs a jelen évi tagok közt, a mennyiben mind kilépett vagy elutazott volna, — de ez hihetetlen, miután maga a róm. kath. senior U. I. mindjárt egy mult évi tag, — avagy úgy, hogy december 31-én az összes tagok kilépnek, hogy január 1-én újból belépjenek? Továbbá,

miért nem közlik az ifjúsági tagok névsorát? Jó lett volna kimutatni, mit tanított az a 4 tanerő, hogy a nem tag is meggyőződhesse arról, mik azok a gyakorlati életben „értékesíthető ügyességek és ismeretek?” Ez főleg azért fontos, mert az egyenként való felsorolásból a prot. legény mindjárt megtudhatná vajjon ő ott ismereteit kibővítheti-e avagy nem, s ez által az egylet sok tagra tehetne szert.

A költségvetésből megtudjuk, hogy az egylet nagy pénzbeli támogatásban részesül. A vétagok évi járuléka 274 frt, ajándékok útján kaptak 1209 frtot és hagyomány útján 495 frt 70 kr. 260 öles telekkel bir s rajta egy szép házzal. Egy szóval, az egylet nem szegény. Az évi támogatással (1978 frt 70 kr.) szemben, mily elenyésző csekély a legényeknek hozzájárulása. Beiratási és havi díj fejében bejött 160 tagtól 170 frt 50 kr. Nem találtuk sem az egész évi jelentésben, hogy mennyit fizet egy-egy tag beiratási és mennyit havi díj fejében, pedig ezt tudatni jó volna, mert csak akkor valósulhat meg a titkár úr „hő óhaj-tása: báresak minél többen sorakoznának zászlónk köré.”

Feltűnt a bevételben ez a pont: egyleti helyiség jövedelme (tárgy, játék, könyvtár) 493 frt 24 kr. Mi az a tárgy? Tisztogatás, világitás fűtés 700 frt!

Örülünk annak, hogy az egylet célja a hazának mennél több derék iparost nevelni; de talán jó volna, ha a titkár úr a haza mellé az egyháziasságot is felvette volna az egylet célja közé. Avagy itt sem merik már hangsúlyozni az egyháziasságot és azt hogy protestánsok, a sok más vallásúak miatt, a mint az felekezeti tanintézetekben történik?

Hogy ez az egylet 40 évi fennállása alatt nem tudott mélyebb gyökeret verni prot. iparosaink között, daczára annak, hogy oly nagy támogatásban részesül, annak egyik fő okát abban látjuk, hogy hiányzott a szakavatott kéz, mely itt intézkedett volna. Ha ez az egylet is úgy cselekedett volna, mint a budapesti róm. kath. legényegylet, mely élére állított egy fővárosi szakképzett hittanárt, tehát papot, akkor a prot. legényegylet is versenyezhetne vele. Protestáns iparosaink nagy áldozatkészségükért elismerést érdemelnek.

BELFÖLD.

A tiszakerületi gyámintézeti bizottság Felkán szeptember 12-én tartotta meg gyűlését Radvány István világi és Dianiska András egyházi elnök vezetése alatt. A jelenlevők nagy öröme szolgált Zelenka Pál püspököt is üdvözölhetni a szeretetmű elvi kérdéseinek tárgyalásai alatt. Későbbben máshová hívták őt fontos kötelességei.

A bizottság több elvi ügyben akképpen állapodott meg: a kerületi gyámintézeti pénztár a központban, Miskolczon fog kezeltetni. A javasolt hitelszövetkezeti alapszabályok az egyházakhoz fognak leküldetni véleményezés végett. Dianiska egyházi elnök mandátuma lejárván, a kerületi közgyűlés új választást fog kiírni. A külmissióra gyűjtött pénzek ezentúl a püspöki hivatal által lesznek továbbítandók. Welyter Lajos törzsorvos csak 115 év múlva foganatosítandó végrendelete ily alakban el nem fogadható és dr. Nagy Árpád jogi véleménye kikérendő.

Zelenka Pál püspök úr ez idén is 100 frtot bocsátott rendelkezésre két szegényebb sorsú lelkész felsegélyezésére.

A tiszai kerület gyűjtése tett az 1899—1900. évben 5927 korona 92 fillért. A levonandók levonásával maradt a kerület szabadrendelkezésére 1347 kor. 47 fillér, mihez járul még a Herrmann-féle alapból 90, a Szentiványi ajándékból 45 és a Radvány alapítványból 60 korona. Az egész rendelkezésünkre álló összeg tehát 1542 kor. 47 fillér. Miután azonban a Leopoldiánura még 100, az utazási költségre 100 és az elnöki irodára 20 korona levonandó, elosztásra még vár véglegesen 1322 kor. 47 fillér.

Az elosztást illetőleg következő javaslat fogadtatott el: A leégett Kis-Szeben II. a 800 koronából álló szeretetadományra és az egyetemes gyámintézetnek is melegen ajánltatik. A Herrmann-féle 90 koronát kapja Sub-Lechnitz, a Szentiványi-féle 45 koronát Szásza és a Radvány-féle 60 koronát H.-Vécse. A fennmaradó 1127 kor. 47 fillér 100 koronával a következő 11 szűkölködő egyháznak íteltetett oda: Ózd, Kis-Szeben I., Kuntaplócza, Hacsava, Bereczkó, Dribilira, Kükemező, Kölcse, Keresztfalu, Szomolnok és Diósgyőr.

Az egyetemes gyámintézetnek ajánltatnak: S. Újhely, Új-Klenócz, Diósgyőr, Sublechnitz, Vizes-Rét, Garam-Filia és Szielnitz. A Gusztáv-Adolf egylethez 32 egyház folyamodik. Évről-évre nagyobb és súlyosabb az inség. Minden segélyezésünkről elmondhatjuk: quid hoc ad tantum sitim?! Weber Samu.

Az új verbácsi ág. h. ev. egyház f. évi szept. 2-án lélekemelő ünnepet ült, akkor iktatta

be t. i. Belohorszky Gábor esperes Wagner G. Adolf lelkészt hivatalába. Szombaton szeptember 1-én érkezett az új lelkész Új-Péznáról, a honnét egy néhány híve elkísérte volt s már Új-Vidékre utazott elébe egy kiküldöttség üdvözlendő az új papot. Az állomáson az egyház nevében Schmitt Károly tanító beszéddel fogadta őt. A megadott válasz után bevonult a menet a fellobogózott városba. Valóságos diadalmenet volt az, nem kevesebb, mint 3 diadalkaput állítottak a hívek s mindegyiknél más és más küldöttség üdvözölte az érkezőt. A menet élén — jele az újkornak — biciklista bandérium haladt. A menet a parochia előtt megállt s a lelkész a kísérettel s az egész néppel a templomba vonult, a hol azonnal kis liturgiái istentisztelet tartatott. Másnap szeptember 2-án folyt le a tulajdonképpen beiktatás a szokott módon. Wagner lelkész megható beszédet tartott, a melyben az evangélium hú szolgájának, az egyház védőjének és a felekezetek közti békés élet munkásának vallotta magát. Szép jele az egyetértésnek, hogy az összes felekezetek lelkészei ev. ref., róm. kath., görög-keleti a beiktatásnál jelen voltak. Az egyházi ünnepek után fényes közebed volt s este lampionos szernád a beiktatott lelkész tiszteletére.

Strossmaier diakovári r. kath. püspök ünnepén feltűnt egy felköszöntő, melyet Hurbán Vladimir ó-pazuvai evang. lelkész mondott. Hurbán ezt mondta: Kicsiny, de sokat szenvedő nemzetől hozok üdvözlést: a Tatra alatti tótoktól és az üdvözlést átadására a turóc-szent-mártoni Náródni Noviny hívott föl és hatalmazott föl. A mi nemzetünk már elfelejtett vigadni, gyászol a napjai, de a mikor nálánál boldogabb testvére vigad, akkor ő is érzi az örömet. Ma erre, Gyakovár felé tekint a tótok könnyben úszó szeme és a szenvedés, a fájdalmas emlékezet könnyűjén keresztül sugárzik az öröm. (Mit keres az evang. pap a r. kath. püspököt dicsőítő ünnepen? A pánszláv eszme fölötté áll az egyháznak?)

Theológusok a következő számmal iratkoztak be a folyó tanévre (zárjel között a tavalyi számok):

	I.	II.	III.	IV.	összesen
Sopron	7 (6)	7 (7)	7 (6)	*)	21 (19)
Eperjes	5 (7)	6 (6)	7 (3)	4 (7)	22 (23)
Pozsony	11 (7)	8 (13)	11 (8)	4 (8)	34 (36)
Összesen	23 (20)	21 (26)	25 (17)	14 (15)	77 (78)

Nográdi Szontágh Pál v. b. t. tanácsos, egyházi életünk érdemes veteránja a balassa-gyarmati ker. közgyűlésen 10 alapítót szerzett, tehát 1000 koronát gyűjtött az evang. Theológusok otthona javára. Az ősz harcos, ki mindig az elsők között küzdött, valahányszor egyházi és nemzeti ügyről volt szó, s a ki mindig egyenlő büszkeséggel vallotta magát magyarnak és protestánsnak, alko-

*) Külföldi egyetemen 6.

nyuló életének napjaiban igazi apostoli buzgalommal hordja a követ az Úrnak ez egyszerű de tiszta oltárához. Ifjú lelkesedése és nagy czélok iránt való fogékonysága megmutatja, milyen nagy idő lehetett az, a mikor Szontágh közül egész sor hasonló gondolkozású, közügyért lángoló férfi harczolt. A tiz alapító mind Nógrád lelkes urai közül került ki: Laszkáry Gyula, Laszkáry Pál, Ivánka Ödön, Pulszky Ágost, Beniczky Árpád, báró Buttler Ervin, Dessewffy Dezső, Hanzély Gyula, Okolicsányi Gyula, Sztranyavszki Sándor. Az akadémia tanári kara meleg hangú levélben köszönte meg az ősz veteránoknak a lelkes apostolkodást. Isten áldása legyen az adományokon, a gyűjtőn és adakozókon!

KÜLFÖLD.

Németországban a keresztyén socialismus műve az, hogy 56.000.000 lakosságából, a melyben 16.000.000 a munkás, 9.000.000 betegség, 17.000.000 baleset s 13.000.000 az öregséggel járó bajok ellen van biztosítva. Ezzel csakugyan — mondja helyesen Luthardt — egy óriási sociális mű van megalkotva. Stein is, a berni nagy sociálphilosophus abban a nézetben van, hogy a sociális kérdés egy nagy darabja meg volna oldva abban az esetben, ha az állam minden polgárát biztosítaná. Hisz ezen áldozatul esnek évenként a modern üzleti veszélyeknek, 100.000-en létért való küzdelemmel járó korai invaliditásnak s milliók a betegségnek. Forrásunk statisztikailag is megvilágítja a kérdést. Igy 1885—1900-ig 40.000.000 esetben az illetékesek 2413.000.000 márka biztosításban részesült. A munkások biztosításának összegéhez a munkások 1164, a vállalkozók 1099 s a birodalmi pénztár 150.000.000 márkával járultak. Maguk a munkások tehát többet egy milliárdnál kaptak annál, a mivel ők is a biztosításhoz járultak. Helyes és czélszerű intézkedés az anyagi gondoktól való mentesség biztosítása. A keresztyén socialismus ez alapvető gondolatának megvalósítása az emberek s a népek és nemzetek között evangéliumi, társadalmi és állami érdek egyaránt. Tömörüljünk! — ez legyen a jelszó a XX-dik században az anyagiakban és a szellemiekben egyaránt.

A németországi 22 egyetem különböző fakultásain a hallgatók létszáma az elmúlt félévben következő adatokat tüntet föl. Emelkedtek a jogászok 466-al, s így összes létszámuk volt 10.000, a matematikusok és természettudósok 364-el s így összes létszámuk volt 4624, a nyelvészek és történészek 253 al s így létszámuk volt 5011, s a pópás theologusok 50 el s így létszámuk 1644. Apadtak az orvosnövendékek 327-el (2594-ről

2472-re,) s az ev. theologusok 122 vel (2594-ről 2472 re.) A joghallgatóknál az erős szaporodás, s az orvosnövendékeknél és ev. theologusoknál az apadás egy évtized óta észlelhető jelenség.

Az ev. keresztyén iratok óriási elterjedéséről tesz bizonyosságot az az összeállítás, mely a Guttenberg ünnepélyek alkalmából 1900. június 21 ikén Németországban az ágensek zsebnaptárában megjelent. Ebből megtudjuk, 1. hogy 9 német és 3 külföldi bibliai társulat a mult évben 713,372 bibliát terjesztett el, és pedig 352,581 teljes bibliát, 353,120 új-szövetséget és 68,271 bibliarészleteket 2. Hetenként terjesztenek Németországban 220,000 filléres prédikációt, ebből a berlini városi misszió 108,000-et. 3. A halottak napján a filléres prédikációkból 1.000,000 kelt el, a melyeknek felét maga a berlini városi misszió terjesztette. 4. A keresztyén kalendáriumok Németországban évenként 1.024,600 példányban kelnek el. 5. Németország 195 vasárnapi, egyházi és iskolai lapja évenként 3.581,000 példányban jelen meg, és pedig a „Nachbar“ 150,000, a „Sonntagsfreund“ 75,000, a stuttgarti „Sonntagsblatt“ 120,000, a stuttgarti „Christenbote“ 50,000, s a hannoverai és duisburgi „Sonntagsblatt“ 40, illetve 32,000 példányban. — A berlini keresztyén lapirodalmi egyesület 32 lapja összesen 800,000 példányban jelenik meg. Ehhez valóban nem kell kommentár! S a midőn ezt örömmel regisztráljuk, egyúttal mély fájdalommal emlékezünk e téren való óriási elmaradottságunkról. A „Prot. Irod. Társ.“ Koszorúja s a Luther-társaság népies iratai szomorú valóról értesítenek bennünket.

A szászországi missziói értekezlet július 1. és 2. napján tartotta Freiberg városában ez évi közgyűlését. Lippert tartott előadást arról a kérdéstről, hogy mivel tartoznak a német protestánsok a kolóniáknak? Egészen helyesen és határozottan kelt ki az előadó a misszióknak s a kolóniápolitikának összezavarása ellen. A Jézus igéje a népek krisztianizálásának egyedüli ereje és hatalma. E meggyőződéstől ne tereljen el bennünket Róma látszólagos hódítása, sem pedig az a magasztalás, a melylyel a pópás missziót kolóniápolitikai oldalról illetik. De a népeket megmentő és megtartó ev. ígét hirdetniük kell aztán az apostoli misszió mintájára az összes németeknek a gyarmatokon, a kiknek gyülekezetekké való szervezése a német protestánsoknak egyik elsőrangú feladata. Ugy látszik, az érdemes előadót éppen kínai események indították az ev. misszió s a kolóniápolitika közötti határvonalaknak a megjelölésére. Hisz tudjuk, hogy Ketteler, a meggyilkolt német követ éppen a jezsuita misszionáriusoknak tulajdonította Kinában a benszülőttek nagy ellenszenvét az európaiakkal szemben. Luthardt lapja nyomán képet alkothatunk magunknak a kínai pópás misszióról. Az ultramontán

sajtó adatai szerint a kínai misszionáriusok száma 800, kik 3000 templomban vagy kápolnában 7—800,000 hívőt gondoznak. A misszionáriusok legnagyobb számát a francia külmissziói társulat küldötte ki. Misszionáriusaink száma 600, kiknek van 600 kápolnájuk, 800 iskolájuk s 200,000 hívőre kiterjedő apostolátusuk. A jezsuitáknak van 60 misszionáriusuk, 900 kápolnájuk, 900 iskolájuk és 125,000 hívőjük. Az olasz francziskánusok 80 misszionáriussal vannak képviselve, kik 500 kápolnában 80,000 keresztyén hívőt gondoznak. Növelik még e misszionáriusok számát a németek, a belgák s a dömés szerzetesek. — Mint látjuk, óriási pápás háló az, mely Kinát fogva tartotta s annak zavarait előkészítette. Ideje volt tehát prot. részről a vallási misszió s a politikai gyarmatosítás közötti elvi különbségre utalni a szászországi missziói értekezleten.

A népszámlálás az amerikai egyesült államokban érdekes áttekintést nyújt a nagyvárosok lakosságának óriási megnövekedéséről. Míg az 1890. évben az egyesült államok lakosságának száma kerek 62.000,000 volt, addig ma meghaladja a 78.000,000-öt.

Dr. Szlávik Mátyás.

IRODALOM.

Magyar szó. „Nem az fáj nekünk, hogy szegények vagyunk, nem az bánt minket, hogy kongruánkat egész éven át meg nem kapjuk, hanem érzékenyen sért minket az a kicsinylés és számba nem vevés, melyet a magas kormány a kongrua-törvény végrehajtásának megtagadása s ezzel kapcsolatosan papi testületünk folytonos ámitgatása által irántunk tanúsít. Fáj nekünk az a szomorú tapasztalat, hogy a kormány minket protestáns papokat oly semmirekellő, tehetetlen, gyáva népségnek tekint, a kikkel akárhogy el lehet bántani, a kik sem nem numerálunk, sem nem ponderálunk és a kiket, mint haszontalan kis gyermekeket értéktelen biztatásokkal, üres ígéretekkel is ki lehet fizetni. — Nemrégiben (augusztus 3-ról) a lapok a kongrua kiutalására vonatkozólag tett gyors intézkedésekről adtak hírt, s egyszersmint értesítettek, hogy a miniszteri államtitkár „intézkedett arról, hogy a még nem revideált jövedelem bevallások alapján is azonnal 90 százalék kiutalványoztassék, az esetleges korrekciókra pedig csak 10 százalék tartatik vissza.“ — Azt hinné az ember, hogy midőn egy minisztert helyettesítő államtitkár azt rendeli, hogy ez vagy amaz összeget „azonnal“ ki kell utalni: azt az illető közegek „azonnal“ ki is utalják. Pedig a tények azt bizonyítják, hogy egészen másképpen áll a

dolog. Körülbelül másfél hónap telt el már azóta, hogy az államtitkár úrnak erről az intézkedéséről hírlapi úton értesítést nyertünk; másfél hónap telt el azóta, hogy az államtitkár úr illetményünk „azonnali“ kiutalását elrendelte, de azért kongruánkat mindezeideig még a 10 százalék levonásával sem kaptuk ki, hanem e helyett kaptunk ismét egy új ígéretet, egy üres biztatást.

A kormánynak a kongrua kiosztására vonatkozó ígéretében nem bízunk, mert abban már több ízben csalódtunk. A kormánynak be nem váltott, hanem időről-időre meg-megújított ígéretét, biztatgatását papitestületünkre nézve sértőnek és lealázónak tartjuk. A kormány bőséges pénzzel és munkaerővel rendelkezik arra, hogy kongruánkat kifizethesse. Mivel pedig ezt a törvény meghozatala után még a második év utolsó felében sem tette: mulasztást követett el. Mi pedig a kormánynak ezt a mulasztását, kongruánknak ily szembevethető módon való visszatartását nem tekintjük egyébnek, mint bizonyos politikai okokból származó szándékosságnak, a miből nem tehetjük, hogy le ne vonjuk a következtetést. — Ily körülmények közt jogos igényeink kielégítését a király Ó Felségénél kell hogy kérelmezzük, a kinek méltán bizhatunk Európaszerte ismeretes lojalitásában és ama letett esküjében, hogy a törvényt megtartja és másokkal is megtartatja. Hogy pedig szabálytalan eljárást ne kövessünk el s hogy ezáltal se magunkat ne kompromitáljuk, se püspökeinket kellemetlen intézkedések megtételére ne kényszerítsük: mi papok nem kérelmezzünk, hanem elvégzik ezt helyettünk azok a tisztességes állású buzgó protestáns világiak, kik nemcsak őszinte részvétellel és meleg érdeklődéssel viseltetnek papi testületünk iránt, hanem erős tudatával is bírnak annak, hogy a papságnak, a világiaknak és magának a protestáns anyaszentegyháznak sorsa, jóléte, boldogulása, emelkedése vagy hanyatlása egymással szorosan össze van forrva.

Magunk részéről megjegyezzük ehhez, hogy ezen czikk megjelenése után megjelent egy nyilatkozat, mely világgá kürtölte, hogy a bevallásokat nagy gyorsasággal dolgozzák fel: e napokban pedig megjelent végre a tudósítás, hogy a feldolgozást bevégezték, két hónap alatt lehet kiigazításért kérvényezni, az év végéig rendben lesz a megállapítás, a püspököket pedig felhívta a miniszter, hogy a mostani megállapítás szerint fizessék ki az illetőknek az 1899. évre járó összeget. No hát ez már csakugyan csúnya játék a miniszteriumtól! Most már az 1900-ra járó összegnek kellene október 1-én kifizetve lenni; ha nem dolgoztatta fel a bevallási ivatek ideje korán: utalványozza ki a megállapítás szerint az 1900-ra járó segélyt, a kiigazítás után könnyű lesz a különbséget kiegyenlíteni, mert hiszen előre lehet

látni, hogy egy lelkész sem reclamál, ha esetleg többet állapított meg a miniszter, mint a mennyit kért a lelkész. Legalább azt adja már meg a kormány azonnal, a mit ő maga is törvénynek elismer. A folytonos ígéretessel nem lehet a szegény lelkészt és családját fölsegíteni. Ha a megélhetési minimumot is éveken át csak ígéretekben kapják meg: természetes is, jogos is, ha türelmünk elfogy. A törvény törvény legyen a miniszteriumban is! A lelkészek követelése törvényes lévén: jogos a panasz, ha hosszú időn át nem teljesíti a kormány a törvény rendeletét. De a folytonos panaszt meg kellene ám már hallaniok a püspököknek és felügyelőknek is és közben kellene járniok a kormánynál a törvényes igény mielőbbi kielégítése érdekében; fájdalmasan esik látnunk, hogy a szükséggel küzdő lelkészek törvényes követeléseinek érdekében ők is, a sajtó is hiába panaszkodnak: az illetékes tényezők nem mutatnak igazi jóakaratot az ügy elintézése érdekében.

Erdélyi protestáns lap. „Védekezzünk és védekezzék az állam is. Lássá át, hogy legerősebb „támasza, talpköve“ az evangyéliumi kereszténység, a protestantizmus. És ha a protestantizmus erősödik, ha az általa hirdetett eszmék megtermékenyítik az elméket és szíveket, szóval, ha az evangyélium szelleme hatja át az államnak minden polgárát: „a vakok látnak, a siketek halálnak, a sánták járnak, a tisztátalan lelkek megtisztulnak, a halottak feltámadnak“ és a nemzet nagy és halhatatlan lesz s rajta a sötétség hatalmai erőt nem vehetnek. — Mit mondunk tehát? Nem azt mondjuk, hogy az állam kezdje dédelgetni a protestáns egyházat s vegye üldözőbe az ultramontanizmust, mint halálos ellenségét minden szabad eszmének és intézménynek. Hanem azt mondjuk, azt óhajtjuk, hogy valahára szüntesse be a katholicizmusnak állam-vallási jellegét s léptesse életbe valóban, a jog, egyenlőség és viszonyosság elvét. Részesítse a protestáns egyházat is mindazon jogokban, melyekben az ellentábor részesíti. Helyesebben mondva: privilégiumokat ne osztogasson sem egyiknek, sem másoknak. És ha e jogos kívánságunk teljesedik, akkor talán az ultramontanizmus sem lesz oly merész az állami törvények kijátszásában, a szabad eszmék és intézmények ellen való izgatásban, az emberi gyöngeségek kihasználásában.“

Magyar Állam. Megjegyezni való megjegyzéssel kiseri a király ama levelét, melyben Stadler szurajeovi r. kath. érseket megdorgálta azért, mert a zágrábi nagygyűlésen Nagy-Horvátország megalakítására vonatkozó felkötést mondott. A megjegyzés így szól: „Bármily fájdalmasan esik is, hogy a király elitélő szava egy kath. egyházi méltóságra súlyosodik, tekintettel arra az áldástalan szerepre, melyet a horvát klérus egy jelenté-

keny csoportja néhány egyházfő erkölcsi támogatása mellett, a Szent István koronájának integritása ellen folytat: megnyugvással fogadjuk a király ítéletét, melynek súlyát növelheti az, hogy a horvát túlzók a bécsi politikai köröknek bizalmát bírja. Örvendve látjuk, hogy a magyar király szava e politikát ítéletével sújtja s csak fájlalhatjuk, hogy évtizedeken át meggyökerezni engedték. — Fájlaljuk, hogy éppen a kath. nagygyűlés szolgáltatót alkalmat a királyi intésre, mert a katholicizmus mindenkor tisztelettel övezte a törvényes hatalmat, következésképpen Horvátországban tisztelnie kellene a Szent István koronájához való közjogi kapcsolatot. — Reméljük a királyi intést a horvát és a magyar ellenes osztrák körök egyaránt meg fogják érteni, mert a dorgálást mind a kettő megérdemli.“ — Tehát tény, szerinte is, hogy a horvát klérus egy jelentékeny csoportja néhány egyházfő erkölcsi támogatása mellett a Szent István koronája integritása ellen folytatott szerepet évtizedek óta, tény, hogy r. kath. nagygyűlésen olyan nyilatkozatot tapssal kísérték, a miért a király nyilvánosan megdorgálja az érseket. Ezt a tényt jó lesz emlékezetbe hozni, ha majd megint a r. kath. klérus nagy hazafiságával kérkednek. Hanem van a királyi levélnek egy szintén fontos része, a miről kár volt a M. Á.-nak nem vonni le a tanúságot. Ez a rész így szól: (és szól a magyar r. kath. klérusnak is, néppárti zajongásában!) „ezen kérdés tisztán politikai, tehát érsekséged szent hivatásától távol van,“ elvárja a király, hogy „érsekséged jövőre úgy nyilatkozataiban, mint tetteiben a politikai kérdésektől magát távol tartja.“ Nem az első volt az ilyen dorgáló szó a r. kath. főpapsághoz, — de nem is lesz az utolsó!

Protestáns egyházi és iskolai lap. „Az ultramontán reakció nem elégszik meg azzal, hogy bennünket, protestánsokat csak a lélekhalázzal pusztítson; célja bennünket leszorítani a társadalmi életben, inszINUÁLNI politikai tekintetben s megbontva a felekezeti jogegyenlőséget, tért hódítani az államban ellenünk. Célja keresztülvitelében az az ügyes számítás, elvakítani tudás és ravaszság jellemzi, a melyet a háttérben álló és vezető jezsuitizmus teremtett meg immár negyedszázados szívóságával. Nem a nyílt, homloktámadás, hanem az alattomos aknamunka, az igazság meghamisítása és az igaztalan dolognak az igazság és a jog mezébe öltöztetése, a gyanúsítás, inszINUÁLÁS, a harczmodora, s éppen azért nem csoda, ha ignotos fallit és diadalmaskodik. Talán még figyelmes szemlélés mellett sem lehetne észrevenni a mozgató kezét; de azok a törekvések, a melyek egyik-másik túlbuzgó eszközének munkájában vagy elhamarkodott nyilatkozatában feltűnnek: elárulják a régi mesterkedőt, a ki ott áll a színpad mögött.“

Dunántuli protestáns lap. „Én a magam részéről nem ismerem el soha, hogy az 1894 XXXII. t. cz. nekünk kárunkra, a róm. kath. egyháznak pedig előnyére lenne. Nem ismerem el soha, hogy ebből eredne veszteségünk. — Az egyházpolitikai törvények a szabadelvűsége, tehát protestáns elven alapulnak s mondhatjuk ennek vívmányai. Míg tehát ez új törvény a prot. egyház fejlődésének biztosítéka; addig a setéségekben járnai szerető róm. kath. egyház titkos üzemeltetése megakasztotta s nyílt harczra kényszerítette. És bajunk-e az nekünk, hogy az egyházpolitikai törvény óta a r. kath. papoknak legtöbbször titkos reversálisai helyett most nyíltan, szabad szemmel lehet kísérni a vegyes házasságokat? Nem! Sőt szerencsénk! Bűne-e az a törvénynek, hogy ezen hódítási módra, mint egyedül szabadosra, mintegy felhívta a prot. lelkészek figyelmét is? Bűne-e az, hogy azt mondta minden egyes felekezetnek: a vegyes házasságoknál küzdhetnek egymással a hódításért; de az eredmény megnyilatkozásának tudtommal, sőt előttem kell megtörténni; ahhoz azonban, hogy egyháza ügyét melyik fél hordozza inkább szívében: semmi közöm? Lehet-e e törvényt okozni azért, hogy a róm. kath. papok és a világiak nagy részében is meg van a reversálisok korabeli tetterő, buzgalom s lankadást nem ismerő tevékenység; mi bennünk pedig csak az újabb időben kezd mutatkozni, sokunknál pedig még most is meg van a nemtörődömség s hogy úgy sem boldogulunk, az ebből eredő csüggedés? — Azt mondja a „Lelkészeink és a vegyes házasság“ írója: veszteségünk nőttön nő. Határozottan állítom, hogy nem nagyobb, mint volt a reversálisok korában. Csakhogy akkor nem volt országos statisztika arról, hogy a szülők hány esetben ígérték gyermekeiket a róm. kath. egyháznak. Tudom, hogy erre azt lehet mondani, hogy az az ígélet semmis volt. Igen, az volt a törvény előtt de nem azok előtt is, a kik azt tették, mert ha a protestáns lelkész az ilyeneket szemmel nem kíséerte, ígéletüket mindig megtartották.“

Sárospataki lapok. Mocsáry Lajos igen érdekes megjegyzésekkel kíséri Zsilinszky Mihály beszédét. „A protestantizmus kiirtása igen czélba van véve most is, csak részben változott eszközökkel. Az eszközök most főként abban állnak, hogy felhasználva az általánosan elterjedt vallási indifferentismust, a nagy mérvben elharpódzott materializmust, a haladó kultúra által fokozódott, de nálunk folytonos ipartalan gyarmati állapotunk által ki nem elégíthető igényeket, tehát az aránylagos elszegényedést és más részről az óriási anyagi eszközöket, melyek a katolikus klérus kezei közt intacte megmaradtak: nagyobb sikerrel, mint valaha s mint már napról-napra, kézzelfoghatólag, csatlaltan statisztikai számokból tudjuk, úzik ellenünkben a lélekhalászatot, úgy,

hogy ha így marad, de valószínűleg fokozódik, rohamosan fog bekövetkezni a protestantizmus olvadása s egy század múlva itt-ott lesz ebben az országban protestáns; az a veszedelem, mely a hazai protestantizmus elfogyásában úgy magukra a protestánsokra, mint az egész nemzetre rejlik, teljes fenyegető alakjában előtűnik áll. — Hazaelleses bűnt követtek-e el őseink, mikor kiirtásuk ellen védekeztek? Ha akkor nem követtek el bűnt, akkor nem követünk el most sem; ellenben ha most hazaelleses bűn a védekezés, bűn volt akkor is. Az is volt az akkori combinált osztrák és papi zsarnokság szemében, azért büntette vérpadon, gályákon s labancpusztítással, de annak tartja-e Zsilinszky Mihály? — Ha „érezzük és látjuk, hogy egyházunk és hazánk legszentebb érdekei vannak veszélyeztetve, középkori felfogású emberek által.“ No hát! nem köteleességünk-e vajjon ezeknek a szent érdekeknek védelmére kelni? És nem akkor követünk-e el hazaelleses bűnt, ha ezeknek az érdekeknek védelmét elmulasztjuk?

Arra a szeretet törvénye nem kötelez, hogy mint constituált erkölcsi testület, mint felekezet, melynek magát kormányozni s egyházpolitikát is üzni feladata, az önfenntartás természeti köteleességét, a megtámadások elleni védekezést elmulasztjuk. Szpecialitásunk igenis, nekünk protestánsoknak a protestáció, sorsunk, végzetünk, traditióink a küzdelem, a harcz és háború, mert ellenfelünk nem bírja megemészteni azt, hogy a keresztyéniséget, az azt valló emberiség felére nézve, az általa halmozott idegen ragasztéktól és meghamisítástól megtisztítottuk, reformáltuk. Valóban megindító, midőn a r. katolikus nagygyűlésen fejünk-höz vágott arcátlan sértegetésekre válaszul, vékony hangon érzékeny sonettket zengedez Zsilinszky és Komjáthy a szeretetről, mint valami Petrarca Laurájához. — A mi a felvilágosított kort és annak szellemét illeti, egyenesen azt látjuk, hogy a híres XIX-ik század határozottan a reactió jegyében áldozott le, hogy a mult század magas ideáljait sorban megtagadják s gúnyolják, a szabadelvűségnek nevét hangoztatják még itt-ott, de csakis nevét, nem keresik az oroszlánt, csak a nyomát.

Éppen most beszélni a protestantizmus átteremtő hatásáról, midőn a syllabus és pápai csatlakozhatlansággal ugyancsak visszautasított minden módosító befolyást, most, midőn nálunk nevezetesen ő indított új hadjáratot s máris ijesztő sikerrel arra, hogy minket teremtsen át és tereljen vissza saját aklába: bocsanatot kérek, ez már naivítás volna, ha nem lenne csakis a súlykot eldobó nagyotmondás önfelédése. Azt vagyok kénytelen konstatálni, hogy a folyamatban lévő ádáz hadjárat alatt védelmünkre, katolikus részről, egyetlen hang sem emelkedett. Katolikus részről egyszerűen eltűrik és megengedik, hogy a reactió

legvehemensebb előharczosai vigyék az ecclesia millitans szerepét. A sajtó? Felsziszszent arra az insultusra, melyet a kath. nagygyűlés elnöke három millió honpolgárnak fejéhez vágott, hanem igenis unisono támad bennünket, mint merényletet, ha itt ott egy védekező hang szállal meg. A sajtónak a protestáns ügy Hekuba

De legyünk igazságosak, vajjon úgy gérálta e magát a legújabb időben a hazai protestantismus, hogy érette azok a jóérzésű és felvilágosodott katolikus hazafiak lelkesedhessenek? Ezeket a csorbákat talán ki lehet köszörülni, de mit fog mondani a világ és miként lelkesüljön érettünk s egész odáig, hogy egész ügyünket ő vállalja magára, azoknak a katolikus hazafiaknak közönsége, a mely részünkről most nem lát egyebet, mint meglapulást, érzéketlenséget, szemben a legdurvább sérelmezésekkel, nem lát egyebet, mint vezérletre hivatott férfiakat, kik a hosszas párturalmi gyakorlat folytán már ösztönszerűleg gyűlölnék mindent, a mi ellenállás színezetével bír, habár a legszentebb és legitimebb érdekekért is, a kiknek szemében felekezetünk életerejének lekötésére, minden erőnyilatkozatnak elfojtására elegendő ok az, hogy az ilyen mozgalom nem tetszik egy hagyományosan clericalis szellemű udvarnak, tehát nem tetszik a papi nagyhatalom előtt amúgy is meghátrálni kész kormánynak, melynek sajtóorgániumai kiadták a jelszót, hogy hüjtogatás, hazárulás minden moczezanás, midőn a protestánsok a megüzent irtóháború ellen védelmi állásba helyezkedni merészelnék. Dum delirant reges, plebs, tuntur Achivi. Mozduljanak meg felekezetünknek erkölcsi és értelmi erőben gazdag széles rétegei. Üdvözlöm lelkemből Felső-Borsodot “

Előfizetési felhívás. Hét esztendő óta foglalkozom verses fohások gyűjtögetésével. A vallásos költészetet kultiváló lelkész urak szép számmal és értékes fohásokkal voltak szivesek gyűjteményemet gazdagítani, mégis, hogy a gyűjtemény minél teljesebb legyen, a már nyomtatásban megjelent termékekből, Gyóry, Székács, Tompa stb. fohásaiból is bátorkodtam többet felvenni. Saját igénytelen dolgozataimat leginkább ott voltam bátor felhasználni, a hol hézag mutatkozott. — A gyűjteményt „Az oltár, szószék és koporsó költészete” cím alatt szándékozom kiadni. — első rész, az oltár költészete, kereszteselési, konfirmációi előfohásokat, mintegy 50 konfirmációi áldást, urvaesorai, esketési előfohásokat, továbbá 15 oltár előtt elmondható ünnepi és alkalmi költői imádságot foglal magában. — A második rész, a szószék költészete mintegy 150 rendes evangyéliumi, 60 epistolai, továbbá 7 avatási, 2 hazafias ünnepi, 2 templom avatási, 7 reformációi, 25 általános jellegű stb. verses suspiriumot tartalmaz. — A harmadik részben, a koporsó költészetében van 10 gyerme-

kekre, 30 középkorúakra, 18 öregekre vonatkozó verses hallotti előfohász, 6 áldó vers és 18 különféle korra alkalmazható verses halotti imádság. — A gyűjtemény körülbelül 200. nyomtatott oldalra fog terjedni. — Előfizetés ára fűzve bérmentes küldéssel két korona. Az előfizetéseket, illetve jelentkezéseket már most kérem, hogy a szükségelt példány szám iránt tájékozva legyenek. Különösen kérem az egyletek elnökségeit, intézetek igazgatóit, hogy gyűjteményemet az iskolai, egyházi és lelkészi könyvtárak számára megrendelni sziveskedjenek. — A gyűjtemény csak oly feltétellel kerül sajtó alá, ha legalább 200 előfizető jelentkezik. A gyűjtemény újév tájban jelenik meg. Az előfizetések, illetve a jelentkezések alólirt gyűjtő címére küldendők. — Szent-Antalfalván, (Zala vármegyében) 1900. évi szeptember hóban. Mély tisztelettel Nagy Lajos ág. hitv. evang. lelkész.

Koren Pál, művét: Pál apostolnak a zsidókhoz irt levelének magyarázatát a szerző 2 frt helyett 65 krért adja annak, a ki az árát előre beküldi neki Csabára. E művet megjelenésekor lapunk is ismertette és melegen ajánlotta, most is ajánljuk.

TEMETŐ.

Moravcsik József szarvasi ág. hitv. ev. tanító szeptember 13-án, tanítói működésének 29-ik s életének 49 ik évében elhunyt.

Pályázat.

A **nagy-szlatinai** (Trencsén m.) ág. hitv. evang. tót nyelvű anyaegyház megüresedett

lelkészi állására

ezennel pályázat hirdetik. **Javadalmazása:** 1600 koronára tehető, miben bennfoglaltatik a németországi 500 koronai segély és a Zay-ugróci uradalom földadományai is. Megjegyzendő azonban, hogy a lelkész ideiglenesen a tanítói teendőket is köteles lesz teljesíteni, míg a külön lelkészlak fölépül s a tanítói állás állami segélylyel rendszeresítve lesz. Kellőleg felszerelt nyomdákban a **trencsényi ág. hitv. evang. egyházmegye esperesi hivatalába** (Trencsénbe) mentül előbb beküldendők.

Pályázat.

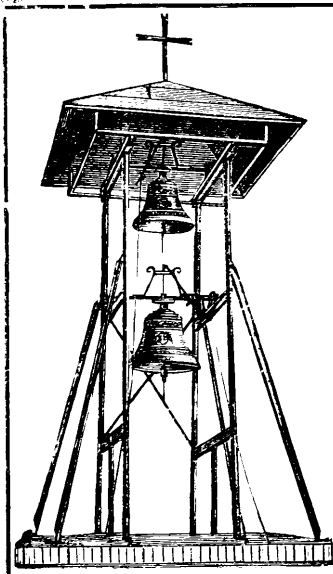
A PJTVAROSI evang. egyház elemi iskolájánál egy

kántortanítói állomás

megüresedvén, arra pályázat hirdették. — A tanító **kötelessége:** a III. és IV. osztály tanítása, a kántori teendőknek a másik kántortanítóval felváltva végzése. Tannyelv: tót, magyar. **Javadalmazása:** 3 szobából álló lakáson és kerten kívül 60 korona készpénz, 4 öl puha tűzifa, vagy annak árában 72 korona; 40 köből kétszeres búza, (melynek azonban rendszeren egy negyede kétszeres, a többi tiszta,) 7 hold szántóföld használata, minden iskolás gyermektől 63 fillér; két ünnepi offertórium; temetéstől énekszóval 20 fillér, búcsúztatóval 1 korona. Az állással ez idő szerint 3 katasztrális hold kincstári föld használata is jár, mely azonban a kincstár adományozásától függ. — Folyamodók kántori képességüket próba orgonálással tartoznak igazolni. Folyamodványok **október 6-áig a lelkészi hivatalhoz** küldendők. 2-1

NOVOTNY ANTAL

harangöntőde és vasharangállvány gyár
Temesvár, Gyárváros.

Ajánlja magát a t. cz. községeknek és községeknek minden nagyságú harangok újra, illetőleg új harangok és egész harangzatok előre meghatározott hangok utáni elkészítésére, újabb modorra szerelve, több évi jótállás mellett, vert vaskoronákkal, úgy hogy az így felszerelt harangokat könnyen és többször lehet fordítani, mi által a harang a megrepedéstől megóvatik.

Különösen ajánlja az általa föltalált

többször kitüntetett, állványkaszott

szabadalmazott

harangjait,

melyeknek hangosabb, tartósabb és mélyebb hangjuk van, és így egy 200 Ko. egy ily 260 Ko. haranggal egyenlő. — Ajánlom továbbá régi harangok vertvaskoronávoli felszerelését, vertvas harangállványokat minden nagyságú órharangokat. — 300 kgr. és azon aluli harangok mindig raktáron vannak. — Költségvetésekkel és képes árlapokkal díjmentesen és ingyen szolgálok.

„Az ezredéves orsz. kiállításon Budapesten 1896. MILLENNIUMI NAGYEREMMEL kitüntetve.“

2. 24-18

HÖNIG FRIGYES

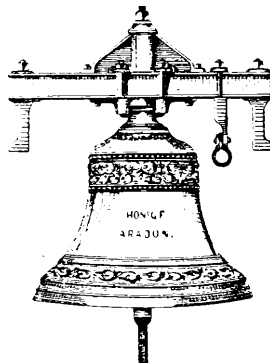
gőzüzemre berendezett

harang- és érczöntődeje, szivattyú-gyár

ARAD, Rákóczy-utca II-28. szám.

Alapított 1840-ben.

A legnagyobb állami éremmel kitüntetve 1890-ben

Ajánlja cs. és kir. szabadalmazott harangjait, melyekkel bármely más haranggal szemben **25% súly és ár megtakarítás érik el.**

Kitűnő jó hang és tartósságáért 10 évi szavatolás!

A legkedvezőbb fizetési feltételek!

Vasúti szállítás ingyen.

Forgatható vasharangfelszerelések és vasharangállványok. **Régi harangoknak** forgatható vasszerelésre való átalakításuk avagy azoknak **csékély felülfizetés mellett új harangokkal való be-cserelésük.**

Bővebb felvilágosítás és képes árlapok kívánatra díjmentesen küldetnek. 13. 24-11

Luther-társaság könyvkiadóhivatalában

a következő tankönyvek kaphatók:

Bibliai történetek képekkel, írta Bereczky Sándor. III. kiadás. Ara kötvé 80 fill.

Dr. Luther Márton kis ká-téja. Luther arczképével. Kiadta Majba Vilmos. Ara 10 fill.

Ily olcsó árban s a mellett oly szép kivitellel a káté sehol sem kapható.

Váltanak azaz egyházunk főbb tanainak rövid ismertetése különös tekintettel más felekezetek tanaira. Ara 4 fillér, 100 példány. 3 kor.

Tanítási segédkönyvek:

Luther Márton élete írta Szeberényi Lajos. II. k. Képekkel Ara 40 fill.

Agostai hitvallás: fordította Paulik János. II. k. Képekkel. Ara 50 fill.

Kermann Dániel: írta Zsilinszky Mihály. Ara 80 fill.

Lelekészek és tanítók 20% rabattot kapnak.

A rendeléseket kérem czímemre (Budapest VII. Rotentbiller u. 12.) külden.

Majba Vilmos

59. 6-5.

vallástanár.